ЄВРОПА 13.12.2024 | Владімір Соловйов

Криза своїми руками

Надзвичайна ситуація в енергетиці Молдови: дії та бездіяльність влади завдають їм самим більше шкоди, ніж опоненти

Молдова завершує 2024 рік із передчуттям катастрофи, що насувається. Причому це відчуття сформувала сама молдавська влада, яка раптово усвідомила, що настала зима, а постачання російського газу в Придністровський регіон республіки може припинитися. Це стало приводом для рішення уряду ввести режим надзвичайної ситуації в енергетиці на 60 днів – його запустять 16 грудня.

Нинішня енергетична криза в Молдові має дві складові. По-перше, традиційний маршрут постачання газу – через територію сусідньої України – перестане працювати з 1 січня 2025 року через закінчення контракту між українським «Нафтогазом» і російським «Газпромом». Київ давно заявляв, що продовжувати договір про транзит не стане. Але схаменулася молдавська влада тільки зараз.

Хоча Молдова ще рік тому оголосила, що купувати газ у Росії більше не буде (його тепер закуповують на європейських біржах), збереження постачань у Придністров'я для Кишинева є важливим. Із цього газу, який «Газпром» поставляє в Придністровський регіон безкоштовно, розташована в невизнаній республіці Молдавська ГРЕС виробляє дешеву електроенергію для всієї Молдови. Припинення поставок із 1 січня означатиме, що станція не зможе генерувати колишні обсяги, і Молдові доведеться закуповувати дорожчу енергію в Румунії.

Крім того, незрозуміло, як забезпечуватиметься газом, а отже, і теплом, населення Придністров'я, яке звикло до низьких тарифів за десятиліття постачання у регіон російського палива, за яке Газпром не вимагає оплати, а лише фіксує борг, який уже перевалив за $10 млрд.

Прем'єр-міністр Дорін Речан попередив, що на країну чекає «важка зима», і близько 350 тисяч жителів Придністров'я «ризикують залишитися без тепла та електрики, а це може обернутися

гуманітарною катастрофою».

Друга складова нинішньої кризи – підвищення тарифу на газ усередині Молдови. Його підняли через те, що зросла закупівельна ціна газу на біржах, а закупити паливо до подорожчання республіка не встигла.

Причини непередбачливості розбирали на спеціальних слуханнях у парламенті, але без особливих результатів. Усі причетні виправдовувалися як могли, киваючи один на одного і на обставини, та винних так і не знайшли. Відповідальність понесли лише міністр енергетики та керівник держкомпанії Energocom – обох відправили у відставку.

Влада чи то не знає, що відбувається насправді, чи то запізнюється з реакцією на виклики, які виникають, чи то просто виявляє безтурботність

Підвищення тарифу на газ і раптове усвідомлення владою того, що припинення українського транзиту загрожує серйозними проблемами, сталося після заспокійливих заяв молдавського керівництва. Усі пам'ятають, як у вересні прем'єр-міністр республіки Дорін Речан обіцяв, що ніякого подорожчання не буде, але в листопаді тариф зріс майже на 30 відсотків.

Нещодавно переобрана президентка Мая Санду 26 листопада на форумі, присвяченому євроінтеграції країни, упевнено заявляла: «У галузі енергетики ми позбулися залежності від одного джерела. Сьогодні у Молдови є вибір. Ми можемо вибирати, що краще для наших громадян, а наш енергетичний сектор відповідає європейським стандартам». А тепер з'ясувалося, що без російського газу може статися гуманітарна катастрофа.

Ці нестиковки офіційних заяв і обіцянок із суворою реальністю впадають в око і тільки посилюють відчуття того, що влада чи то не знає, що відбувається насправді, чи то запізнюється з реакцією на виклики, які виникають, чи то просто виявляє безтурботність.

Підвищення тарифів викликало бурхливе невдоволення населення. Поки що це здебільшого тільки бурління в соцмережах. Але немає сумнівів, що розсерджені коментарі конвертуються в падіння рейтингу правлячої команди, коли населення почне отримувати рахунки за комунальні послуги і потім зіткнеться з підвищенням цін майже на все – це неодмінно слідує за зростанням тарифів на енергоносії.

Підвищення тарифів викликало бурхливе невдоволення населення

У 2025 році в Молдові мають відбутися парламентські вибори. Саме вони в парламентській республіці, якою є Молдова, визначають конфігурацію влади. Дата голосування поки що не встановлена, але це точно друга половина майбутнього року.

Сьогодні парламентську більшість контролює партія «Дія і солідарність», створена Маєю Санду, яка самотужки сформувала уряд. Нещодавнє опитування показало, що в майбутньому парламенті вона не збереже комфортну монобільшість – перевага буде на боці опозиційних партій.

Нещодавня президентська кампанія в Молдові показала високий рівень протестного голосування. Президентка Санду не змогла переобратися в першому турі, на що дуже розраховувала її команда. У другому турі їй протистояв недосвідчений Олександр Стояногло, який, однак, усередині країни отримав більше голосів, ніж Мая Санду. Чинна президентка здобула перемогу завдяки підтримці діаспори.

Тут важливо зазначити, що опонент Санду показав настільки вражаючий результат не тому, що він був популярним, а з тієї причини, що він увібрав у себе протестні голоси. І це не його заслуга, а результат, на який останні чотири роки працювала чинна влада. Мая Санду та її партія розігнали очікування, пообіцявши реформи, боротьбу з корупцією та бідністю, але не змогли підкріпити слова справами.

Реформа юстиції забуксувала, як і антикорупційні розслідування. Натомість зростають відтік населення і ціни. Економіка країни завмерла і не демонструє ознак пожвавлення. У 2022 році вона зросла лише на 0,7 відсотка, а за підсумками 2024 року очікується скромне зростання лише на 2,2 відсотка. Ці цифри говорять самі за себе. І виправдовувати такий скромний результат тим, що республіка страждає від війни в сусідній країні, вже не дуже виходить. До того ж в Україні, яка воює з Росією, зростання економіки становило майже вдвічі більше.

У цих умовах влада не придумала нічого кращого, ніж оголосити про підвищення зарплат чиновникам, суддям і прокурорам. При цьому вона не може знайти кошти, щоб достатньою мірою підвищити оклади, наприклад, вчителям, через що останні збираються вийти на протести. Сьогодні більша частина населення Молдови, як вказує свіжа соціологія, вважає, що країна рухається в неправильному

напрямку. Кількість незадоволених може зрости, якщо керівництво країни й надалі робитиме помилки, в яких, окрім самих себе, більше звинувачувати нема кого.

Сьогодні сила молдавської влади саме в слабкості її опонентів

На щастя для правлячої команди, молдавська опозиція ще слабкіша, ніж влада. Вона не здатна об'єднуватися, не креативна, пасивна і, по суті, крім гасла «геть Санду та її партію», не пропонує жодних виразних рішень складних і гострих проблем. Можна констатувати, що сьогодні сила молдавської влади саме в слабкості її опонентів. Це погано і для влади, і для опозиції, і для країни загалом: при такому розкладі відсутня конкуренція ідей – її підміняють взаємними звинуваченнями.

Але це зовсім не означає, що нинішній статус-кво не може змінитися. Нещодавні президентські вибори стали вельми переконливим доказом того, що альтернатива може з'явитися буквально з нізвідки, як з'явився Олександр Стояногло, який змусив неабияк понервувати і президентку Маю Санду, і її соратників.



Владімір Соловйов
Кишинів

Владімір Соловйов (Vladimir Soloviev) - журналіст, засновник онлайн-медіа NewsMaker (Молдова), автор Carnegie Politika, раніше працював спеціальним кореспондентом газети «Коммерсантъ» та головним редактором сайту телеканалу «Дождь».